

Podklad pro pracovní skupinu
CROSS COMPLIANCE

NÁVRHY K ÚČINNĚJŠÍ OCHRANĚ PŮDY

29. 6. 2016

Úvod – cíl

Cílem chystaných změn vybraných standardů Dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES), konkrétně **DZES 4 a 5 a úpravy podmínek diverzifikace plodin** je posílení protierozní ochrany půdy.

Vzhledem k faktu, že zrychlená eroze zemědělských půd vážně ohrožuje jejich produkční i mimoprodukční funkce a standardy DZES jsou dnes prakticky jediným funkčním nástrojem protierozní ochrany půdy, bylo jejich nastavení podrobeno analýze z hlediska účinnosti i kontrolovatelnosti. Při této analýze vycházelo MZe ze „*Zpracování analýzy podmínek GAEC týkajících se půdoochranných technologií*“ (VÚMOP v. v. i.), z výsledků analýz Monitoringu eroze zemědělské půdy a zkušeností terénních inspektorů SZIF.

Na základě výše zmíněných výstupů, zjištění a zkušeností, byly identifikovány problematické body a navrženy změny s cílem zvýšení protierozního účinku standardů DZES a zároveň zjednodušení jejich aplikace.

1. Změny standardu DZES 4

U standardu DZES 4, který řeší problematiku protierozní ochrany půdy uložením povinnosti zachování minimálního pokryvu půdy po sklizni a v mimo vegetačním období, dojde ke **zprůsnění opatření** a zároveň k **rozšíření ploch, na nichž bude dodržování těchto opatření vyžadováno**.

Důvody změn:

- V současné době je zachování minimálního pokryvu půdy po sklizni a v mimovegetačním období vyžadováno pouze na dílech půdních bloků (DPB) s kulturou standardní orná půda, jejichž průměrná sklonitost přesahuje 5 stupňů, což představuje cca 10 % orné půdy. Toto nastavení je z hlediska protierozní ochrany nedostatečné – průměr je vždy ovlivněn extrémními hodnotami. V tomto omezení se zároveň nijak nepromítá důležitý erozní faktor, jímž je délka svahu po spádnicí. Nové znění standardu ukládá povinnost zachování minimálního pokryvu půdy na 50 % všech DPB evidovaných na žadatele s kulturou standardní orná půda.
- Ponechání strniště sklizené plodiny do založení porostu následné jarní plodiny je z hlediska protierozní ochrany opět nedostatečné – půda zůstává příliš dlouhou dobu bez pokryvu a je vystavena všem erozním faktorům. Z tohoto důvodu je tato možnost plnění podmínek standardu vyloučena.
- Úpravou termínů omezujících založení a ponechání porostu meziplodin na DPB je na minimum zkrácena doba, po kterou zůstává půda na DPB bez pokryvu, a včasným výsevem je zajištěna dostatečná doba, aby meziplodina vytvořila dostatečný kořenový systém.
- Deklarace použití meziplodin v jednotné žádosti (JŽ) je nutná pro kontrolovatelnost tohoto standardu.
- Budou definovány agronomické důvody pro uplatnění výjimky např. v podobě zapravení kvalitního hnoje skotu. Nelze akceptovat pouze zapravení kejdy či posklizňových zbytků bez stanovené dávky.

Návrh nového znění pro NV:

DZES 4

Žadatel zajistí minimálně na 50 % výměry všech DPB evidovaných v evidenci půdy s kulturou standardní orná půda, že po sklizni plodiny bude založen souvislý porost ozimé plodiny, nebo že plocha bude nejpozději do 20. srpna oseta mezipločinou, a tento souvislý porost plodiny zachován nejméně do 28. února.

Toto opatření se neuplatní v případě, kdy existuje agronomické zdůvodnění, proč tak neučinil.

Principem standardu je zajistit co možná nejrychlejší osetí DPB po sklizni plodiny porostem ozimé plodiny nebo porostem mezipločiny a zkrátit tak na minimum dobu, kdy je půda bez pokryvu zcela vystavena účinkům eroze. **Současné znění standardu však nedefinuje přesný čas provádění jednotlivých agrotechnických opatření, ani žádné z nich zemědělci nezakazuje.**

2. Změny standardu DZES 5

U standardu DZES 5, který řeší problematiku protierozní ochrany půdy stanovením požadavků na způsob pěstování vybraných hlavních plodin na silně a mírně erozně ohrožených plochách evidovaných v LPIS, dojde ke zpřesnění podmínek pěstování na **silně erozně ohrožené půdy (SEO) a ukotvení půdoochranných technologií pro mírně erozně ohrožené půdy (MEO) a vypuštění tolerované 0,4ha výjimky** (ta bude metodicky nahrazena obdobnou možností plnění podmínek standardu – DPB s kulturou travní porost stejného uživatele).

Zásadní změny popis:

- Na plochách SEO lze nově pěstovat pouze travní porosty, víceleté píce, ozimé obilniny a ozimé řepky olejné, případně jejich směsi,
- V současné době není ze znění standardu zcela zřejmé, že určité půdoochranné technologie (PT) lze použít pouze na MEO, ale jejich použití na SEO je z pohledu protierozní ochrany půdy již nedostatečné. Novým ukotvením a následně metodickým popisem jednotlivých PT ve výše zmíněné příručce bude tato nejistota odstraněna.
- Tolerovaná 0,4ha výjimka bude ve znění standardu vypuštěna. V roce 2015 byla využita 2 x, v roce 2014 byla využita 5 x. Metodicky bude nahrazena obdobnou možností plnění podmínek standardu – DPB s kulturou travní porost nebo trvalý travní porost stejného uživatele.
- Je nutné zvážit přechodné ustanovení pro NV

Znění standardu pro NV:

DZES 5

Žadatel na ploše dílu půdního bloku označené v evidenci půdy jako půda

a) silně erozně ohrožená vodní erozí zajistí, že bude pěstován pouze travní porost, víceletá píce, ozimá obilovina, ozimá řepka olejná nebo jejich směsi,

b) mírně erozně ohrožená vodní erozí zajistí, že erozně nebezpečné plodiny *kukuřice, brambory, řepa, bob setý, sója, slunečnice a čirok* budou zakládány pouze s využitím půdoochranných technologií pro mírně erozně ohrožené půdy.

3. Metodická úprava plnění podmínek DZES 5

Důležité změny nastanou v možnostech plnění podmínek standardu. Tyto možnosti jsou metodicky ukotveny v příručce „Průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti“, která je každoročně aktualizována.

Na základě již výše zmíněných odborných výstupů, zjištění a terénních zkušeností, byly v metodice plnění podmínek standardu DZES 5 identifikovány následující problematické body:

- Kontrolovatelnost požadavku na pokrytí půdy rostlinnými zbytky u obecných půdoochranných technologií je velmi problematická (po 1. červenci prakticky nemožná).
- Existuje několik PT na principu pásů přerušujících odtokové linie vody (OL). Maximální délky nepřerušovaných OL a minimální šíře pásů jsou nastaveny nedostatečně. Není přesně definován rostlinný pokryv pásů.
- Jednotlivé PT nejsou porovnatelné ve své účinnosti; některé jsou zcela nedostatečně účinné (např. osetí souvratí, odkameňování).
- Omezení povinnosti aplikace některých PT až na DPB s výměrou větší než 35 ha je z pohledu protierozní ochrany nedostatečné.
- Chybí definování správné praxe pro provádění PT důlkování (D) a hrázkování (H).
- Obecně je nutné zrevidovat kontrolní postupy/metodiky SZIF a zvážit zavedení povinnosti deklarace (např. meziplodin).

3.1 Úpravy u SEO půdy

- Na SEO půdách bude možné pěstovat pouze travní porosty, víceleté pícniny, ozimé obilniny, ozimá řepka olejná, případně jejich směsi.

3.2 Úpravy pro MEO půdy

Podmínka aplikace některých PT až na DPB s výměrou větší než 35 ha se z pohledu protierozní ochrany půdy ukázala jako nedostatečná, proto byl tento limit zrušen.

Při zakládání porostů erozně nebezpečných plodin na MEO půdách bude nutné použít některou z níže uvedených půdoochranných technologií pro MEO:

1. setí/sázení do ochranné plodiny (do vymrzající včasné založené meziplodiny – svazanka vratičolistá, hořčice bílá) deklarované v JŽ,
2. přerušovací pásy,
3. setí/sázení po vrstevnici,
4. podrývání,
5. pěstování luskobilných směsí (LOS),
6. důlkování a hrázkování,
7. pásové zpracování půdy (strip-till),
8. pěstování kukuřice s šířkou řádku do 45 cm do ochranné plodiny.

Ad 1) Setí/sázení do ochranné plodiny

Obecná půdoochranná technologie zajištění minimální pokrývnosti bylo dosud možno plnit 4 způsoby:

- bezorebné setí/sázení (technologie přímého setí do nezpracované půdy),
- setí/sázení do mulče,
- setí/sázení do mělké podmítky s ponecháním části rostlinných zbytků na povrchu půdy,
- setí/sázení do ochranné plodiny.

Nově bude povoleno pouze setí/sázení do ochranné plodiny (do vymrzající včasné založené meziplodiny – svazanka vratičolistá, hořčice bílá) deklarované v JŽ a to z následujících důvodů:

Při použití obecné PT platila podmínka dodržení minimální 20% pokrývnosti půdy rostlinnými zbytky do doby vzcházení porostu, přičemž do 30. června musela být zachována ještě min. 10% pokrývnost půdy rostlinnými zbytky a po 1. červenci muselo být vizuálně prokazatelné její použití. Jak již bylo uvedeno, kontrolovatelnost tohoto požadavku pomocí etalonů se v praxi ukázala jako velmi problematická a po 1. červenci již prakticky nemožná. Z tohoto důvodu byla podmínka omezena na zakládání porostů do ochranné plodiny (meziplodiny). Bude nutné dořešit postup deklarace a následně postupu kontroly.

Ad 2) Přerušovací pásy

Půdoochranné technologie přerušovací pásy je založena na principu přerušení OL vody. V praxi se z hlediska protierozní ochrany půdy ukázaly maximální přípustné délky nepřerušovaných OL jako příliš dlouhé. Jako nedostatečně nastavené se ukázaly i minimální požadované šíře pásů 12 m a problémem je i definování rostlinného pokryvu pásů (zemědělci často pásy nechávaly zcela neoseté).

Změny:

- sloučení všech variant „pásů“,
- maximální přípustné délky nepřerušovaných OL byly zkráceny,
- minimální nutná šíře pásu byla zdvojnásobena z 12 na 24 m,
- porost přerušovacích pásů byl omezen na travní porost, víceleté píceřiny nebo ozimé obiloviny, případě jejich směsi,
- podmínku přerušování OL může žadatel nově splnit i použitím DPB s kulturou G a T (s výjimkou probíhající obnovy), který též obhospodařuje a který splňuje všechny náležitosti předepsané pro přerušovací pás.

Metodické znění:

„Přerušovací pás travního porostu, víceleté píceřiny, ozimé obiloviny, nebo jejich směsi o minimální šířce 24 m bude založen na ploše souvislé plochy plodiny zasahující na plochu MEO, nebo na ploše DPB tak, aby max. nepřerušovaná délka odtokové linie byla (měřeno proti směru odtokové linie od hranice DPB):

- na DPB o průměrné sklonitosti do 3° včetně max. 200 m, (původně 300 m)
- na DPB o průměrné sklonitosti 3 – 5° včetně max. 150 m, (původně 250 m)
- na DPB o průměrné sklonitosti nad 5° max. 100 m (původně 200 m).

Tento pás bude založen minimálně tak, že protíná všechny OL povrchové vody vyznačené v LPIS v rámci příslušného DPB, které zasahují do plochy SEO nebo MEO. V případech, ve kterých šířka souvislé plochy erozně nebezpečné plodiny zasahující do plochy MEO, je užší než stanovená vzdálenost mezi pásy, bude založen minimálně jeden přerušovací pás.

Pásky musí být zachovány do sklizně erozně nebezpečné plodiny. Za porušení se nepovažuje sklizeň pásu nebo souvrati, pokud je po ní ponecháno strniště.

Jako přerušovací pás lze použít DPB s kulturou G a T stejného uživatele, který splňuje veškeré parametry předepsané pro přerušovací pás na konkrétním DPB. Výjimkou je probíhající obnova TTP.“

Ad 3) Setí/sázení po vrstevnici

Vypuštěn omezující limit pro použití technologie do 35 ha. Nově je možné využívat i u větších DPB.

V případě, že je na odtokové linii vedené v LPIS vyznačena značka přerušovacího pásu, je tato půdoochranná technologie jako samostatná pro DPB nedostatečná. Je nutné realizovat i půdoochrannou technologii přerušovacích pásů, a to tak, aby max. nepřerušovaná délka odtokové linie byla:

- na DPB o průměrné sklonitosti do 3° včetně max. 400 m,
- na DPB o průměrné sklonitosti 3 – 5° včetně max. 300 m,
- na DPB o průměrné sklonitosti nad 5° max. 200 m.

Ad 4) Podrývání

Použití PT podrývání nebude nově omezeno pouze na zakládání porostů cukrové řepy. Z důvodu kontrolovatelnosti musí být upravena metodika pro kontroly, zvažena bude povinnost deklarovat záměr použití této PT v JŽ (pro účely kontroly) či kontrola vlastnictví, pronájmu či provedených služeb.

Ad 5) Pěstování luskobilných směsí - LOS

Beze změny.

Ad 6) Důlkování a hrázkování

Nově bude definována správná praxe pro provádění PT důlkování a hrázkování. Nákup těchto strojů pro důlkování a hrázkování bude nově podporován v PRV.

Z důvodu kontrolovatelnosti musí být upravena metodika pro kontroly, zvažena bude možnost povinnosti deklarovat záměr použití této PT v JŽ (pro účely kontroly) či kontrola vlastnictví, pronájmu či provedených služeb.

Ad 7) Pásové zpracování půdy

Beze změny.

Ad 8) Pěstování kukuřice s šířkou řádku do 45 cm do ochranné plodiny

Zemědělec zajistí vysetí kukuřice s šířkou řádku do 45 cm do vymrzající včasné založené meziploidy – svazanka vratičolistá, hořčice bílá, deklarované v JŽ).

Díky deklaraci použití meziploidy v JŽ by mohla odpadnout kontrola pomocí etalonů.

Bude nutné dořešit postup deklarace a následně kontroly.

Samostatně neúčinné technologie

Odkameňování u brambor se jako samostatně používaná PT ukázala z hlediska protierozní ochrany půdy zcela nedostatečná. Z tohoto důvodu nemůže být dále samostatně považována za PT pro MEO plochy. Neznamená to však, že by ji zemědělci nemohli nadále používat, jen ji budou muset doplnit nějakou další účinnou PT.

4. Diverzifikace plodin - greening

• Návrh legislativní změny – doplnění § 9 nařízení vlády č. 50/2015 Sb.:

(3) Pokud orná půda zemědělce zahrnuje plochu mezi 10 a 20 hektary, musí na ní být pěstovány alespoň dvě různé plodiny. Hlavní plodina se nesmí pěstovat na více než 75 % plochy této orné půdy.

Jestliže plocha hlavní plodiny pokrývá více než 75 %, sníží se plocha k výpočtu ekologické platby o 50 % celkové zjištěné plochy orné půdy vynásobené poměrem rozdílu (podíl plochy s hlavní plodinou převyšující 75 % celkové zjištěné plochy orné půdy na celkové ploše vyžadované pro ostatní skupiny plodin).

(4) Pokud orná půda zemědělce zahrnuje plochu větší než 20 hektarů a menší nebo právě 30 hektarů, musí na ní být pěstovány alespoň tři různé plodiny. Hlavní plodina se nesmí pěstovat na více než 75 % plochy této orné půdy a dvě hlavní plodiny nesmí společně pokrývat více než 95 % plochy této orné půdy.

Jestliže plocha pro dvě hlavní skupiny plodin pokrývá více než 95 %, sníží se plocha k výpočtu ekologické platby o 50 % celkové zjištěné plochy orné půdy vynásobené poměrem rozdílu (podíl plochy s dvěma hlavními skupinami plodin převyšující 95 % celkové zjištěné plochy orné půdy na celkové ploše vyžadované pro ostatní skupiny plodin).

Jestliže plocha hlavní plodiny pokrývá více než 75 % a plocha pro dvě hlavní skupiny plodin pokrývá více než 95 %, sníží se plocha k výpočtu ekologické platby o 50 % celkové zjištěné plochy orné půdy vynásobené poměrem rozdílu.

(5) Pokud orná půda zemědělce zahrnuje více než 30 hektarů, musí na ní být pěstovány alespoň čtyři různé plodiny. Hlavní plodina se nesmí pěstovat na více než 75 % plochy této orné půdy a tři hlavní plodiny nesmí společně pokrývat více než 95 % plochy této orné půdy. Jestliže plocha pro tři hlavní skupiny plodin pokrývá více než 95 %, sníží se plocha k výpočtu ekologické platby o 50 % celkové zjištěné plochy orné půdy vynásobené poměrem rozdílu (podíl plochy se třemi hlavními skupinami plodin převyšující 95 % celkové zjištěné plochy orné půdy na celkové ploše vyžadované pro ostatní skupiny plodin).

Jestliže plocha hlavní plodiny pokrývá více než 75 % a plocha pro tři hlavní skupiny plodin pokrývá více než 95 %, sníží se plocha k výpočtu ekologické platby o 50 % celkové zjištěné plochy orné půdy vynásobené poměrem rozdílu.